

ARTYKUŁY

Elżbieta Budkiewicz, Renata Mroczek

Historia Biblioteki Głównej Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie

(tekst napisany z okazji Jubileuszu 75-lecia Uczelni)

Każda biblioteka na przestrzeni dziejów tworzy swoją niepowtarzalną historię, dyktowaną przez upływający czas, miejsce, dyscyplinę naukową i użytkowników, którym służy swoimi zbiorami i informacją o nich.

Podobnie Biblioteka Główna Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie zapisała bardzo ciekawe drogi rozwoju prowadzące od zarania do początku XXI stulecia, obecnego jej statusu oraz zadań przed nią stojących.

Obchodzony w 2002 roku Jubileusz 75-lecia naszej Uczelni, skłania do skrótego chociaż przypomnienia historii zbiorów bibliotecznych, ich rozwoju na przestrzeni XX wieku, wkroczenia w nowe stulecie Biblioteki, pełniącej obecnie rolę bazy informacyjnej dla badań naukowych i dydaktyki w Uczelni.

Na przestrzeni 100 lat powstawał i powiększał się liczebnie oraz tematycznie księgozbiór biblioteczny, zmieniało się też usytuowanie Biblioteki, zwiększała się ilość personelu i doskonaliły się metody pracy z książką i czytelnikiem. I tak stopniowo z księżnicy budowanej na bazie darów pochodzących od osób prywatnych¹, Biblioteka przeobrażała się z „podręcznego księgozbioru” w obecny bank informacji z dziedziny wiodących dyscyplin naukowych, dostępny szerokiemu kręgowi użytkowników: pracownikom naukowym, dydaktykom, studentom i osobom interesującym się kulturą fizyczną.

Biblioteka naukowa wyższej uczelni jest jej sercem i bije jednakowym z nią rytmem. To jest warunek sine qua non działalności na rzecz nauki i dydaktyki oraz stworzenia optymalnego dostępu do źródeł własnych i innych placówek bibliotecznych.

A teraz powróćmy do końca XIX wieku i osoby dr Henryka Jordana, bez którego działalności prekursorskiej nie mielibyśmy „pierwszych sygnatur”, będą-

¹ Mikuszewska-Kamińska B., Suchoń J.: *Bibliografia XIX-wiecznego księgozbioru Biblioteki Głównej AWF w Krakowie*. Dodatek nr 1 do Biuletynu Informacyjnego Biblioteki Gł. AWF, nr 2. Kraków 2000.

cych podwaliną dla dalszego sukcesywnego rozwoju księgozbioru, świadomego gromadzenia, opracowania i udostępniania zainteresowanym czytelnikom.

Pierwsze pozycje księgozbioru Biblioteki to zbiory dwuletniego Kursu Naukowego Gimnastycznego, utworzonego w roku 1895 przy Uniwersytecie Jagiellońskim przez prof. Henryka Jordana.

Kijak² analizując „Inwentarz c.k. kursu naukowego gimnastyki dla kandydatów na nauczycieli szkół średnich w Krakowie. Dział III. Biblioteka” podaje, że księgozbiór ten obejmował 559 pozycji. Były to również dary i depozyty. Pierwsze zakupy w ilości 90 woluminów druków pochodzą z r. 1896. Były one pieczętowane znakiem Biblioteki Kursu Naukowego.

Po I wojnie światowej, w r. 1927, powołano Studium Wychowania Fizycznego przy Wydziale Lekarskim UJ. Księgozbiór liczył wówczas 698 vol., a w następnym roku powiększył się o 197 vol.

W kolejnych latach przyrost druków nie przekraczał 100 vol. rocznie. W 1939 roku Biblioteka posiadała już 1669 vol. Dalszemu zwiększaniu się księgozbioru przeszkodziły lata wojenne. Z okresu tego ocalało około 80% księgozbioru, a w r. 1947 zbiór liczył 1530 tomów.

W r. 1950 wskutek zmian organizacyjnych Studium zostało oddzielone od Uniwersytetu i przejęte przez Akademię Medyczną. W tym też roku, zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 5 lipca 1950 roku, dotychczasowe Studium WF przekształciło się w Wyższą Szkołę Wychowania Fizycznego, podporządkowaną GKKFiT. Biblioteka stała się Biblioteką Główną WSWF, księgozbiór jej liczył wówczas 1534 vol.

W r. 1954 utworzono 6 katedr i 16 zakładów, a w roku 1966 Studium Zaoczne dla Pracujących. W latach 1970-1975 powstały następujące kierunki: nauczycielski, trenerski, rehabilitacji ruchowej, rekreacji, turystyki.³ Wymagało to nie tylko powiększenia, ale także wzbogacenia istniejących zbiorów o pozycje z innych dziedzin nauki, także humanistycznych.

W roku 1973, na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 grudnia 1972 roku, wprowadzono zmianę nazwy Uczelni na Akademię Wychowania Fizycznego

Tabela 1. Stan księgozbioru za lata 1950-2001, na podstawie sprawozdań statystycznych dla GUS.⁴

Stan zbiorów	1950 rok	1970 rok	1980 rok	1985 rok	1995 rok	2001 rok
Książki	1 534 vol.	29 331 vol.	59 790 vol.	70 669 vol.	93 216 vol.	104 030 vol.
Czasopisma		5 095 vol.	8 119 vol.	11 735 vol.	17 978 vol.	18 584 vol.

² Kijak S.: *Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego w Krakowie*. Rocznik Naukowy WSWF Kraków 1962 (rok wyd. 1963) t. 1 s. 351-353.

³ Butyńska M.: *Działalność informacyjna Biblioteki Głównej Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie*. Praca magisterska napisana pod kierunkiem dr W. Pindlowej. Uniwersytet Jagielloński. Instytut Filologii Polskiej. Zakład Bibliotekoznawstwa. Kraków 1984.

⁴ Sprawozdania Biblioteki Głównej AWF w Krakowie dla GUS.

Przez kolejne lata działalności Biblioteki Głównej Akademii Wychowania Fizycznego sukcesywnie powiększał się stan księgozbioru. Obecnie księgozbiór Biblioteki liczy 104 030 vol. książek, 18 584 vol. czasopism i 3 087 jedn. inwentarзовych zbiorów specjalnych. Stan zbiorów za lata 1950-2001, opracowany na podstawie sprawozdań dla GUS, obrazuje tabela nr 1.

W pracy Biblioteki istotną rolę odgrywały warunki lokalowe. Jak pisze S. Kijak⁵, Biblioteka zmieniała wielokrotnie swoje miejsce. Do r. 1955 mieściła się przy ul. Grzegórzeckiej 24 i zajmowała powierzchnię 6 m², następnie uzyskała pomieszczenia przy Al. Słowackiego 46, o pow. 50 m². W ten sposób dwie niewielkie salki służyły za wypożyczalnię, czytelnię, pomieszczenie do pracy i częściowo magazyn.

W r. 1970 Biblioteka zajęła powierzchnię 250 m², a po przeniesieniu do nowych obiektów AWF przy Al. Jana Pawła II (wówczas Al. Planu 6-letniego) – 836 m².

W pierwszych latach istnienia Biblioteką opiekowali się pracownicy naukowcy, korzystając z pomocy studentów. Dopiero od r. 1953 kierowana jest ona przez bibliotekarzy i systematycznie zwiększa personel posiadający wykształcenie specjalistyczne.

W r. 1957 w Bibliotece pracowało już 5 osób, a w r. 1979 - 12 osób. Obecnie Biblioteka zatrudnia 23 osoby, w tym 18 z wyższym wykształceniem bibliotekarskim.⁶

Pierwszym kierownikiem Biblioteki Głównej była mgr Maria Włodyka (od r. 1953)⁷, później funkcję tę sprawowali kolejno dr Władysław Kijak (od r. 1956), mgr Krystyna Hołubowska (od r. 1971), w latach 1980-1999 dyrektorem Biblioteki była mgr Barbara Mikuszewska-Kamińska. Od października 1999 roku obowiązki dyrektora Biblioteki pełni mgr Renata Mroczek.

Biblioteka nie posiadała struktury oddziałowej. Dopiero w roku 1981 powołano cztery oddziały: Gromadzenia i Uzupelniania Zbiorów, Opracowania i Inwentaryzacji Zbiorów, Udostępniania, Konserwacji Zbiorów i Magazynów oraz Oddział Informacji Naukowej.

Oddział Gromadzenia i Uzupelniania Zbiorów zajmuje się gromadzeniem zbiorów dokumentów pierwotnych w drodze kupna, wymiany i darów. Polityka kompletowania zbiorów jest zgodna z profilem naukowym poszczególnych kierunków, dotyczy problemów związanych z kulturą fizyczną, sportem i teorią sportu, zagadnień biologiczno-medycznych w nawiązaniu do wychowania fizycznego i sportu, rekreacji i turystyki, rehabilitacji, historii i pedagogiki, psychologii, ekonomiki sportu i wf i innych.

Oddział Opracowania i Inwentaryzacji Zbiorów zajmuje się opracowaniem, klasyfikacją, katalogowaniem i inwentaryzowaniem zbiorów wszystkich rodzajów. Do jego obowiązków należy tworzenie i aktualizacja katalogu tradycyjnego i kom-

⁵ Kijak S.: *Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego w Krakowie*. Rocznik Naukowy WSWF Kraków 1962 (rok wyd. 1963) t. 1 s. 351-353.

⁶ Dokumenty Biblioteki Głównej AWF w Krakowie.

⁷ Kijak S.: *Rozwój księgozbioru Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego w Krakowie w okresie 40-lecia Uczelni*. Rocznik Naukowy WSWF Kraków t. 7. Wydawnictwo z okazji Jubileuszu 40-lecia Uczelni, s. 224.

puterowego. W roku 2001 rozpoczęto prace związane z retrokonwersją katalogu tradycyjnego do katalogu komputerowego.

Oddział Udostępniania, Konserwacji Zbiorów i Magazynów udostępnia zbiory dokumentów pierwotnych. Należą do niego Czytelnia, Wypożyczalnia, Magazyny oraz Wypożyczalnia Międzybiblioteczna. Do jego zadań należy również opieka nad księgozbiorem bibliotecznym i odpowiedzialność za przeprowadzanie obligatoryjnych kontroli księgozbioru (scontrum).

Oddział Informacji Naukowej to przede wszystkim opracowywanie i gromadzenie oraz udostępnianie dokumentów pochodnych, tworzenie własnych, bibliograficznych baz danych o publikacjach pracowników Uczelni, zawartości wydawnictw ciągłych, m. in. czasopism, o pracach magisterskich, doktorskich i licencjackich obronionych w Uczelni. Oddział udostępnia własne bazy danych, bazy danych prenumerowane przez Bibliotekę oraz inne bazy dostępne on-line. Organizuje szkolenia biblioteczne, wystawy tematyczne i okazjonalne.

Biblioteka prowadzi własną działalność wydawniczą. Od roku 1995 ukazuje się kwartalnik "Biuletyn Informacyjny Biblioteki Głównej", zawierający informacje o nowościach, bazach danych, artykuły na różne tematy dotyczące systemu biblioteczno-informacyjnego. W ramach Dodatków do Biuletynu wydano m. in. Bibliografię prac magisterskich obronionych w AWF Kraków, Adnotowaną bibliografię prac doktorskich znajdujących się w zbiorach Biblioteki Głównej AWF w Krakowie, Źródła do dziejów kultury fizycznej 1918-1939, Źródła do dziejów kultury fizycznej 1844-1939, Bibliografię dziewiętnastowiecznego księgozbioru Biblioteki Głównej AWF w Krakowie.

W latach 1985, 1988, 1995, 1998, 1999, 2000 wydano Informatory dla korzystających ze zbiorów i usług biblioteczno-informacyjnych Biblioteki Gł. AWF w Krakowie oraz w 1998 roku Poradnik dla korzystających ze zbiorów biblioteczno-informacyjnych.

Czytelnikami Biblioteki są studenci i pracownicy AWF i innych szkół wyższych państwowych i prywatnych, uczniowie szkół średnich, lekarze, trenerzy i instruktorzy różnych dyscyplin sportowych, nauczyciele i inne osoby zainteresowane kulturą fizyczną, sportem, turystyką lub naukami biologiczno-medycznymi.

Ilość osób korzystających z Wypożyczalni i Czytelni uległa na przestrzeni lat znacznemu zwiększeniu. Obrazuje to tabela nr 2. W roku 1970 w Wypożyczalni zarejestrowano 3 246 wypożyczeń, a w 2001 roku 17 677 wypożyczeń. Na miejscu, w Czytelni udostępniono w roku 1970 - 6 716 pozycji księgozbioru, a w roku 2001 - 36 632 pozycje.

Tabela 2. Udostępnianie zbiorów w Wypożyczalni i Czytelni w latach 1970-2001⁸

Udostępnianie zbiorów	1970 rok	1980 rok	1991 rok	2001 rok
Na zewnątrz czytelnikom indywidualnym	3 246	11 220	12 674	17 677
Na miejscu w czytelni	6 716	10 474	15 122	36 632

⁸ Dane statystyczne Wypożyczalni i Czytelni Biblioteki Głównej AWF w Krakowie

Przez kolejne lata zwiększała się też ilość użytkowników Oddziału Informacji Naukowej i liczba udzielanych informacji. Komputeryzacja Biblioteki rozpoczęła się w r. 1990 właśnie od Oddziału Informacji Naukowej, gdzie rozpoczęto tworzenie komputerowych, bibliograficznych baz danych, w programie CDS/ISIS.

Własne bazy danych opracowywane w Bibliotece liczą obecnie ok. 45 000 rekordów. Bazy udostępniane są na miejscu, w Oddziale Informacji Naukowej oraz on-line, ze strony internetowej Biblioteki (Katalog czasopism Biblioteki Głównej AWF w Krakowie, Publikacje pracowników AWF w Krakowie, Zawartość wybranych wydawnictw – w tym czasopism – ze zbiorów Biblioteki Gł. AWF w Krakowie, Bibliografia prac doktorskich, magisterskich i licencjackich obronionych w AWF w Krakowie).

W roku 2001 Oddział Informacji Naukowej odwiedziło 1569 użytkowników, którym wyszukano łącznie, we wszystkich udostępnianych bazach 111 549 rekordów.

W latach 90-tych pojawiły się w Bibliotece nowe źródła informacji: bazy danych na płytach CD-ROM, dyskietkach, bazy udostępniane on-line oraz czasopiśma elektroniczne. Zbiory Biblioteki wzbogaciły się o wydawnictwa multimedialne.

W roku 2001 rozpoczęto tworzenie katalogu komputerowego w systemie MAK, poprzez opracowywanie i wprowadzanie do bazy komputerowej bieżących nabytków Biblioteki oraz rekatalogowanie zbiorów, zakupionych w poprzednich latach.

O komputeryzacji Biblioteki Gł. AWF w Krakowie i planach w tym zakresie na najbliższe lata pisze M. Nahotko w artykule opublikowanym w poprzednim numerze Biuletynu Informacyjnego.⁹

W roku 2002 Biblioteka zamierza przystąpić do współudziału w tworzeniu Narodowego Centralnego Katalogu (NUKAT). Udział w tym ogromnym ogólnopolskim przedsięwzięciu wymaga ścisłej współpracy bibliotek i stałej szczegółowej kontroli danych wprowadzanych do Katalogu Centralnego.

Nasza Biblioteka współpracuje z innymi bibliotekami szkół wyższych w Krakowie (jest członkiem Krakowskiego Zespołu Bibliotecznego) oraz z bibliotekami innych akademii wychowania fizycznego w Polsce. Przedmiotem współpracy jest m. in. gromadzenie czasopism naukowych, udział w tworzeniu Narodowego Centralnego Katalogu (NUKAT). Celem podjętej współpracy jest obniżenie kosztów działalności bibliotek, podział pracy i wspólne korzystanie z jej wyników.

Bibliografia

1. Butyńska M., *Działalność informacyjna Biblioteki Głównej Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie*. Praca magisterska napisana pod kierunkiem dr Wandy Pindlowej. Uniwersytet Jagielloński. Instytut Filologii Polskiej. Zakład Bibliotekoznawstwa. Kraków 1984.
2. Dokumenty Biblioteki Głównej Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie.

⁹ Nahotko M.: *Komputeryzacja Biblioteki Głównej AWF w Krakowie*. Biuletyn Informacyjny Biblioteki Gł. Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie. 2002 nr 1 s. 7-11.

3. Kijak S., *Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego w Krakowie*. Rocznik Naukowy WSWF w Krakowie, 1962 (rok wyd. 1963) t. 1 s. 347-355.
4. Kijak S., *Rozwój księgozbioru Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego w Krakowie w okresie 40-lecia Uczelni*. Rocznik Naukowy WSWF w Krakowie 1969 t. 7. Wydawnictwo z okazji Jubileuszu 40-lecia Uczelni. s. 221-226.
5. Sprawozdania Biblioteki Głównej AWF w Krakowie dla Głównego Urzędu Statystycznego.
6. Budkiewicz E., Mikuszevska-Kamińska B., Mroczek R., *W stulecie powstania księgozbioru Biblioteki Głównej AWF w Krakowie*. Biuletyn Informacyjny Biblioteki Głównej Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie 1996 nr 1 s. 5-11.